

Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра

О.В.Вашуленко

Формування і розвиток мовленнєвих умінь і навичок, провідною з яких є повноцінна навичка читання, є одним із головних завдань уроків читання в початковій школі. Реалізується це завдання через мовленнєву складову читацької компетентності, яка передбачає розвиток форм мовлення й усіх видів мовленнєвої діяльності, які забезпечують уміння працювати з творами різних жанрів.

У початковій школі на уроках читання розвиваються такі форми мовлення: внутрішнє і зовнішнє. Формування мовленнєвих умінь і навичок та розвиток зв'язного мовлення на уроках читання забезпечують такі види мовленнєвої діяльності: *слухання, говоріння і читання*.

Сформованість *аудіативних* умінь у навчальному процесі має особливе значення, оскільки ці вміння є основним засобом одержання усної інформації. Тому навчання молодших школярів слухати передбачає формування й розвиток на уроках читання таких умінь і навичок: уважно слухати; швидко й точно сприймати усне мовлення; розуміти слово, словосполучення, речення, тексти різних жанрів; стежити за розвитком думки, подій у тексті; розуміти й утримувати в пам'яті повідомлення; помічати слова, найбільш важливі для розуміння висловлювання, тексту; ділити повідомлення на логічно-сміслові частини; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; визначати головну думку; прогнозувати тему на основі назви тексту; складати план тексту, сприйнятого на слух; орієнтуватися в ситуації спілкування; усвідомлювати значення загального тону, тембру, темпу й сили голосу; робити висновки з почутого.

Уміння слухати є основою, на якій формується уміння говорити. Як різновид мовленнєвої діяльності говоріння забезпечує *діалогічне і монологічне мовлення*. У процесі аналізу твору, школярі оволодівають діалогічним мовленням. Адже аналіз твору будується як діалог, точніше, полілог читачів, що вимагає від учнів роздумів, аргументування своєї думки, підтвердження її цитатами, обміну думками з певної теми, де кожен учасник має власну, відмінну від інших точку зору. На основі діалогу формується *монолог*. У початкових класах на уроках читання використовуються такі види монологічних висловлювань: репродуктивні висловлювання (переказ художнього твору); продуктивні висловлювання (розгорнута усна відповідь учня на поставлене запитання, повідомлення, розповідь про письменника чи героя твору, коментування подій, вчинків героїв твору, відгук про прочитану книгу чи твір, анотація до прочитаної книжки, самостійно складені учнями вірші, оповідання, казки та ін.).

Наступний вид мовленнєвої діяльності – *читання*. Важливим завданням розвитку навички читання є розуміння прочитаного (сміслової сторона читання), техніка читання – це засіб для досягнення цієї мети. Тому, працюючи над текстом, учителеві необхідно одночасно удосконалювати техніку читання учнів та їхнє вміння розуміти зміст прочитаного.

Отже, повноцінний мовленнєвий розвиток молодших школярів у процесі опрацювання курсу читання можна забезпечити в результаті добре спланованої

системи роботи, основними напрямками якої є: формування навички правильного, свідомого, виразного читання; удосконалення уміння слухати і розуміти усне мовлення; формування й розвиток зв'язного мовлення у різних видах читацької діяльності; оволодіння нормами українського літературного мовлення.